

Η έννοια της πρωτοτυπίας

Ειρήνη Σταματούδη, LL.M., Ph.D.,
Δικηγόρος παρ'Αρείω
Καθηγήτρια, Νομική Σχολή, Πανεπιστήμιο
Λευκωσίας

Πρωτοτυπία

Βασική προϋπόθεση προστασίας ενός έργου

(διαμορφώνεται κυρίως νομολογιακά)

Στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας κυριαρχούν δύο βασικές νομικές παράδοσεις διεθνώς

- * Η παράδοση του ηπειρωτικού δικαίου
- * Η παράδοση του κοινοδικαίου

Μία από τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των δύο παραδόσεων στο πεδίο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι το κριτήριο της **πρωτοτυπίας**

- * Παράδοση ηπειρωτικού δικαίου: Εφαρμόζει ένα αυστηρό κριτήριο πρωτοτυπίας, δίνοντας συνήθως έμφαση στο έργο, το οποίο πρέπει να φέρει το προσωπικό αποτύπωμα του δημιουργού (ή να αντανακλά την προσωπικότητά του).
- * Παράδοση κοινοδικαίου: για τον χαρακτηρισμό ενός έργου ως πρωτότυπο, αρκεί να μην αποτελεί αντιγραφή ενός άλλου έργου ή προϋποθέτει τη «δεξιότητα» και την «εργασία», άλλως τον προηγούμενο μόχθο του δημιουργού ('skill, labour and judgement). Επίσης απαιτούνται και άλλες προϋποθέσεις για την προστασία ενός έργου εκτός από την πρωτοτυπία (π.χ. ενσωμάτωση σε φορέα, κατηγοριοποίηση, κλπ.).

Ελληνικό κριτήριο πρωτοτυπίας

Στατιστική μοναδικότητα: ένα έργο είναι **'στατιστικά μοναδικό'** αν ένας άλλος δημιουργός, υπό παρόμοιες συνθήκες και με τους ίδιους στόχους, δεν είναι σε θέση, κατά τη λογική πιθανολόγηση των πραγμάτων, να καταλήξει στο ίδιο δημιουργικό αποτέλεσμα ή αν το έργο παρουσιάζει, εν προκειμένω, μία ατομική ιδιομορφία ή ένα «ελάχιστο δημιουργικού ύψους», έτσι ώστε να μπορεί να ξεχωρίζει από τα έργα της καθημερινότητας ή από άλλα παρεμφερή έργα.

Η πρωτοτυπία έχει μερικώς μόνον εναρμονιστεί στα κράτη – μέλη της ΕΕ

Η εναρμόνιση του κριτηρίου της πρωτοτυπίας είχε προβλεφθεί ρητά σε συνάρτηση με

- * τις **φωτογραφίες** (Οδηγία 2006/116/ΕΚ για τη διάρκεια προστασίας του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων),
- * το **λογισμικό** (Οδηγία 2009/24/ΕΚ για τη νομική προστασία των προγραμμάτων των ηλεκτρονικών υπολογιστών), και
- * τις **βάσεις δεδομένων** (Οδηγία 96/9/ΕΟΚ σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων).

Μέχρι πρόσφατα ειδικό καθεστώς για 3 κατηγορίες έργων

- * φωτογραφίες
- * προγράμματα η/υ, και
- * βάσεις δεδομένων

προστατεύονται από το δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας όταν είναι πρωτότυπα, με την έννοια ότι αποτελούν το **‘αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους’**.

Συνιστούσε μήπως το κριτήριο αυτό έναν συμβιβασμό μεταξύ των παραδόσεων του ηπειρωτικού δικαίου και του κοινοδικαίου;

Αποκλίνουσες απόψεις....

Μία... παρανόηση

Για αρκετά χρόνια επικρατούσε η εντύπωση ότι όταν μία έννοια ή ένας όρος του δικαίου της ΕΕ δεν προσδιοριζόταν επακριβώς στην σχετική νομοθεσία, τα κράτη-μέλη είχαν τη διακριτική ευχέρεια να τα ορίσουν σύμφωνα με το δικό τους νομικό σύστημα. Ωστόσο, αυτή η άποψη δεν ευσταθεί πλέον. Οι έννοιες του ενωσιακού δικαίου θα πρέπει να ερμηνεύονται με **αυτόνομο και ομοιόμορφο τρόπο** σε ολόκληρη την Ένωση.

Στην υπόθεση **UsedSoft**, το δικαστήριο έκρινε ότι από τις επιταγές τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας, όπου δεν περιέχεται στο ενωσιακό δίκαιο ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών-μελών για τον προσδιορισμό μίας έννοιας και του περιεχομένου της, αυτή πρέπει να ερμηνεύεται, σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά τρόπο **αυτοτελή και ενιαίο**.

Υπόθεση *Inforaq*

Υπόθεση C-5/08 *Inforaq International A/S v Danske Dagblades Forening* [2009], απόφαση του Δικαστηρίου της 16^{ης} Ιουλίου 2009 ECR I-656.

Η υπόθεση *Inforaq* θεωρείται ως ο ακρογωνιαίος λίθος για την έννοια της πρωτοτυπίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πραγματικά περιστατικά

Infopaq: εταιρεία αποδελτίωσης (καταρτίζει περιλήψεις άρθρων από εφημερίδες της Δανίας βάσει λημμάτων που παρέχουν οι πελάτες. Έπειτα, οι περιλήψεις αυτές στέλνονται στους πελάτες μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου).

DDF: επαγγελματική κλαδική οργάνωση των δανικών ημερησίων εφημερίδων, έργο της οποίας είναι, μεταξύ άλλων, να παρέχει αρωγή στα μέλη της σε όλα τα ζητήματα που αφορούν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η DDF έλαβε γνώση των δραστηριοτήτων της Infopaq και ισχυρίστηκε ότι, για τη νόμιμη εκτέλεσή τους, απαιτείτο η προηγούμενη άδεια των δικαιούχων. Η Infopaq διαφώνησε και απευθύνθηκε στα αρμόδια δικαστήρια. Η υπόθεση έφτασε ενώπιον του Ανώτατου Δικαστηρίου της Δανίας (Højesteret), το οποίο ανέστειλε την εκδίκαση της υπόθεσης και απηύθυνε στο ΔΕΕ αίτημα για την έκδοση προδικαστικής απόφασης που αφορούσε μεταξύ άλλων και την έννοια της αναπαραγωγής.

Προστατεύονται τα μέρη ενός έργου?

Προκειμένου το ΔΕΕ να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που του ετέθησαν, έπρεπε να αποσαφηνίσει σε ποιο βαθμό ένα απόσπασμα κειμένου από ένα άρθρο μιας ημερήσιας εφημερίδας, αποτελούμενο από μία λέξη-κλειδί, τις πέντε λέξεις που προηγούνται καθώς και τις πέντε λέξεις που έπονται αυτής (δηλ. απόσπασμα έντεκα λέξεων) προστατεύεται από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η προβλεπόμενη από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας προστασία παρέχεται μόνο για έργα τα οποία είναι πρωτότυπα

Το δικαστήριο έκρινε ότι το αποκλειστικό δικαίωμα του δημιουργού να χορηγεί άδεια ή αντίθετα, να απαγορεύει την αναπαραγωγή έχει ως αντικείμενο ένα «έργο». Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βέρνης, η προστασία ορισμένων αντικειμένων ως λογοτεχνικών ή καλλιτεχνικών έργων προϋποθέτει ότι αποτελούν «πνευματικά δημιουργήματα». Αυτό σημαίνει ότι η προστασία που προβλέπεται από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας εφαρμόζεται μόνον όσον αφορά αντικείμενα που είναι πρωτότυπα, υπό την έννοια ότι αποτελούν το αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού τους.

Στην ουσία...

- * ... με τον τρόπο αυτόν το ΔΕΕ επέκτεινε το ενωσιακό κριτήριο πρωτοτυπίας σε όλα τα έργα

Τα τμήματα ενός έργου....

Το Δικαστήριο, επίσης, αποφάνθηκε ότι η προστασία εκτείνεται στα τμήματα ενός έργου, εφόσον, αυτά καθαυτά, μοιράζονται την πρωτοτυπία όλου του έργου και περιέχουν στοιχεία, τα οποία αποτελούν την έκφραση της προσωπικής πνευματικής δημιουργίας (ή πνευματικής εργασίας) του δημιουργού τους.

Όσον αφορά τα άρθρα των εφημερίδων και του τύπου γενικότερα, η προσωπική πνευματική δημιουργία του δημιουργού απορρέει και αποδεικνύεται από τη μορφή, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται το θέμα καθώς και από τη γλωσσική του διατύπωση και έκφραση.

Λέξεις...

Οι λέξεις καθαυτές δεν προστατεύονται. Μόνο μέσω της επιλογής, της διευθέτησης και του συνδυασμού των λέξεων αυτών, ένας δημιουργός μπορεί να εκφράσει τη δημιουργικότητά του με πρωτότυπο τρόπο και να καταλήξει σε ένα αποτέλεσμα, το οποίο να αποτελεί πνευματική δημιουργία. Ορισμένες μεμονωμένες προτάσεις ή ακόμα και ορισμένα τμήματα των προτάσεων σε ένα κείμενο μπορεί να είναι κατάλληλα (ή να έχουν τη δυνατότητα) να μεταδώσουν στον αναγνώστη την πρωτοτυπία ενός δημοσιεύματος. Συνεπώς, οι προτάσεις αυτές ή τα τμήματα αυτών των προτάσεων μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προστασίας.

Τα τμήματα ενός έργου επίσης προστατεύονται εφόσον είναι πρωτότυπα

Ακόμα και ένα απόσπασμα έντεκα διαδοχικών λέξεων προστατεύεται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας εφόσον εμπεριέχει ένα στοιχείο του έργου το οποίο, καθαυτό, αποτελεί τη μορφή έκφρασης της πνευματικής δημιουργίας του δημιουργού.

Ωστόσο, τη σχετική κρίση και τη συνακόλουθη απόφαση θα τη λάβει το εθνικό δικαστήριο.

Συμπεράσματα σχετικά με την υπόθεση *Infopaq*

- ❖ Πρώτον, εκτείνει το Ευρωπαϊκό κριτήριο ώστε να καλύψει όλα τα έργα και όχι μόνον τις φωτογραφίες, το λογισμικό και τις βάσεις δεδομένων. Προς το σκοπό αυτόν, ο λόγος για τον οποίον η εναρμόνιση του κριτηρίου της πρωτοτυπίας εισήχθη μόνο για αυτά τα τρία είδη έργων δεν είναι πια έγκυρος και αποδεκτός. Όλα τα έργα, ανεξάρτητα από τη φύση τους ή τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, θα πρέπει να αξιολογούνται με τον ίδιο τρόπο όσον αφορά στην πρωτοτυπία τους.

Συμπεράσματα

* Δεύτερον, ξεκαθαρίζει ότι το Ευρωπαϊκό κριτήριο πρωτοτυπίας είναι ποιοτικό και όχι ποσοτικό, υπό την έννοια ότι ακόμα και μικρά αποσπάσματα έργων (όπως, εν προκειμένω, τα λογοτεχνικά έργα) πληρούν, εν δυνάμει, τις προϋποθέσεις για την παρεχόμενη από το δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας προστασία, εφόσον εμπεριέχουν στοιχεία, τα οποία αποτελούν την έκφραση της πνευματικής δημιουργίας του δημιουργού του έργου. Επομένως, το κριτήριο δεν αφορά το κατά πόσον ένα έργο είναι μικρό αλλά μόνον αν είναι πρωτότυπο, αν δηλαδή αποτελεί το προσωπικό πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού. Ως εκ τούτου, μία *de minimis* αξιολόγηση δεν μπορεί να εφαρμοστεί.

Συμπεράσματα

- * Τρίτον, αποφαίνεται (εμμέσως) ότι το μοναδικό κριτήριο για την απορρέουσα από την πνευματική ιδιοκτησία προστασία είναι η πρωτοτυπία αποκλείοντας κατ' ουσία κάθε άλλο κριτήριο (για παράδειγμα, την ταξινόμηση ή κατηγοριοποίηση των έργων ή την ενσωμάτωσή τους σε ένα μέσο, κ.ο.κ.).
- * Και τέταρτον, ορίζει ότι το Ευρωπαϊκό κριτήριο πρωτοτυπίας θα πρέπει να ερμηνεύεται με ομοιόμορφο και αυτόνομο τρόπο σε ολόκληρη την Ένωση, αποτρέποντας τα κράτη-μέλη από το να χρησιμοποιούν τα εθνικά τους νομικά συστήματα για τον ορισμό του.

Murphy, Rainer και Football Dataco: δημιουργικές επιλογές και προσωπική σφραγίδα του δημιουργού

Το ζήτημα της πρωτοτυπίας έχει περαιτέρω αποσαφηνιστεί από μια σειρά υποθέσεων που ακολούθησαν την *Infopaq*.

- Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-403/08 και C-429/08 *Football Association Premier League Ltd and Karen Murphy*, Απόφαση του Δικαστηρίου της 4^{ης} Οκτωβρίου 2011, [2011] ECR I-9083.
- Υπόθεση C-145/10 *Eva-Maria Rainer v. Standard VerlagsGmbH and others* [2013], Απόφαση του Δικαστηρίου της 7^{ης} Μαρτίου 2013.
- Υπόθεση C-604/10, *Football Dataco Ltd and Others v. Yahoo! UK Ltd and Others* [2012], Απόφαση του Δικαστηρίου της 1^{ης} Μαρτίου 2012.

Συμπέρασμα σε σχέση με τις αποφάσεις που ακολούθησαν την *Infopaq*

- * Προκειμένου ένα έργο να προστατεύεται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας θα πρέπει να αποτελεί πνευματικό δημιούργημα, δηλαδή το αποτέλεσμα της προσωπικής πνευματικής εργασίας του δημιουργού του. **Δεν θα πρέπει απλά να περιλαμβάνει σημαντική δεξιότητα και μόχθο**. ο δημιουργός του θα πρέπει να έχει πραγματοποιήσει **ελεύθερες και δημιουργικές επιλογές** και να έχει σφραγίσει το έργο με το «προσωπικό του άγγιγμα».
- * Επίσης δεν υπάρχουν κατηγορίες έργων (π.χ. καλλιτεχνικές και μη καλλιτεχνικές φωτογραφίες, όπου οι τελευταίες μπορούν να προστατεύονται με μία άλλη κατηγορία πνευματικού δικαιώματος. Ένα έργο είτε είναι πρωτότυπο και προστατεύεται είτε δεν είναι πρωτότυπο οπότε δεν προστατεύεται με ΔΠΙ.

Περισσότερο να αναφέρουμε ότι το ενωσιακό κριτήριο πρωτοτυπίας υπερσχύει του Ελληνικού...